

Söderköpings kommun

Söderköpings kommuns handlingsplan

Hot och våld i nära relationer

Barn som upplever våld

Mäns våld mot kvinnor

Hedersrelaterat våld

Antagen av
Kommunfullmäktige 2010-09-01 § 83

INNEHÅLL

1. HANDLINGSPLANENS SYFTE OCH MÅL	4
2. DEFINITIONER OCH BEGREPP	5
<i>WHO s definition av våld</i>	5
<i>FN:s definition av våld mot kvinnor</i>	5
<i>Nationellt Råd för Kvinnofrid</i>	5
<i>Hot och våld i nära relationer</i>	6
3. SÄRSKILT UTSATTA GRUPPER	7
<i>Kvinnor med utländsk bakgrund</i>	7
<i>Kvinnor i ett missbruk</i>	7
<i>Kvinnor med funktionsnedsättning</i>	7
<i>Äldre kvinnor</i>	7
<i>Yngre kvinnor</i>	8
<i>Kvinnor och män i samkönade relationer</i>	8
<i>Barn</i>	8
4. TECKEN OCH SYMTOM PÅ VÅLD	9
<i>Vanliga fysiska skador hos personer som har blivit utsatta för våld</i>	9
<i>Psykisk ohälsa</i>	9
<i>Tecken och symtom hos barn som upplevt våld i nära relationer</i>	9
5. SKYLDIGHETER VID UPPTÄCKT AV HOT OCH VÅLD	10
<i>Anmälningsskyldighet</i>	10
<i>Sekretesskydd för anmälare</i>	10
<i>Uppgiftsskyldighet</i>	10
<i>Skolans styrdokument och handlingsplaner</i>	10
6. VÅLD MOT BARN OCH BARN SOM BEVITTNAT VÅLD	11
<i>Förskolans och skolans ansvar</i>	11
<i>Socialnämndens ansvar</i>	11
7. VÅLD MOT KVINNOR	15
<i>Förskolans och skolans ansvar och uppgift</i>	15
<i>Socialnämndens ansvar</i>	15
<i>Socialnämndens uppgifter</i>	16
8. MÄN SOM ANVÄNDER VÅLD ELLER HOT OM VÅLD	18
<i>Förskolans och skolans ansvar</i>	18
<i>Socialnämndens ansvar och uppgifter</i>	18
9. VÅLD, HOT ELLER FÖRTRYCK I HEDERNS NAMN	19
<i>Bakgrund</i>	19
<i>Förskolans och skolans ansvar</i>	20
<i>Socialnämndens ansvar och uppgift</i>	21
10. TIPS VID MÖTET MED EN VÅLDSUTSATT PERSON	24
11. VERKSAMHETER I SAMVERKAN	26
12. LAGTEXTER I HANDLINGSPLANEN	28
13. HÄNVISNING TILL LITTERATUR	28
14. TELEFONNUMMER, E-POST OCH INTERNETADRESSER	29

INLEDNING

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande problem som berör hela samhället, såväl kvinnor som män. Ytterst är det en fråga om jämställdhet och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter som gäller för alla. Det råder bred politisk enighet om att mäns våld mot kvinnor är ett högt prioriterat område. Det har länge saknats en sammanhållen strategi för att ta itu med problemen.

Alla människor ska kunna leva i frihet från rädsla för att utsättas för våld och övergrepp. Det är oacceptabelt med mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. För att förhindra detta måste förebyggande insatser och andra åtgärder som riktar sig mot både potentiella och konstaterade förövare stärkas och utvecklas.

Hedersrelaterat våld och förtryck omfattas också av handlingsplanen. Det skiljer sig från övriga våldsformer genom dess kollektiva karaktär, vilket innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Handlingsplanen omfattar även våld mot homo- och bisexuella samt transpersoner (HBT-personer) som utsatts för våld av sin partner. Alla ska ha tillgång till likvärdigt skydd, stöd och hjälp utifrån sin utsatthet oavsett sexuell läggning.

Insatserna för att bekämpa våld i nära relationer måste göras utifrån ett rättsligt, socialt, ekonomiskt, hälsorelaterat och inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv. I de fall ett barn är offer för brott, eller på annat sätt berörs av våldet, måste särskild hänsyn tas till deras behov, rättigheter och förutsättningar.

Alla insatser i kampen mot våld i nära relationer måste utgå från de utsattas behov. Det är statens och kommunernas ansvar att tillgodose de våldsutsattas behov av stöd och skydd.

Enligt 5 kap 11 § har socialnämnden i uppgifter att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

1. HANDLINGSPLANENS SYFTE OCH MÅL

Handlingsplanen ska vara ett stöd och en vägledning för personal i Söderköpings kommun, som på olika sätt kan komma i kontakt med hot och våld i nära relationer i sin yrkesutövning.

Syftet är att synliggöra problematiken kring våld i nära relationer, belysa stöd och hjälp som finns samt olika ansvar utifrån olika yrkesroller.

I handlingsplanen presenteras olika sätt att hänvisa till rätt stödinsatser, konkreta tips att tänka på i mötet med personer som upplevt våld.

Målsättningen med kommunens arbete är att:

- alla människor oavsett kön eller ålder skall ha rätt till ett liv utan hot, våld, förtryck eller annan kränkande behandling.
- upptäcka samt att på ett medvetet och förtroendefullt sätt bemöta kvinnor som utsatts för hot/våld.
- aktivt erbjuda kvinnor stöd och hjälp.
- synliggöra de barn som upplever och har upplevt hot/våld samt erbjuda dem stöd och hjälp.
- utveckla samverkan mellan olika aktörer, myndigheter, frivilligorganisationer för att tillsammans nå och hjälpa utsatta kvinnor och barn.
- kvinnor ges stöd så de vågar anmäla våldsbrott.
- förmedla hjälp till männen och ge stöd till anhöriga.
- öka medvetenheten och utveckla metoder/förhållningssätt i de interna organisationerna rörande våld och hot i nära relationer.

Förutsättningen för en fungerande samverkan är att alla tar sitt ansvar, att ansvaret är tydligt och att alla hyser respekt för varandras kompetens.

I och med handlingsplanen ska det finnas ett långsiktigt tänkande med regelbunden uppföljning och utvärdering.

Denna plan ersätter tidigare rutiner som framtogs år 2000.

Socialnämnden och Barn- och utbildningsnämnden ansvarar för revidering av handlingsplanen som bör ske vartannat år. Uppdatering kan ske kontinuerligt, senaste upplaga ska publiceras på kommunens intranät.

2. DEFINITIONER OCH BEGREPP

Det finns många olika definitioner om våld. Här vill vi visa på de olika begrepp som vanligen används och vad de kan innebära.

WHO s definition av våld

”att uppsåtligt bruka eller hota att bruka makt eller fysisk styrka mot sin egen person, mot en annan människa, en grupp människor, en gemenskap eller ett samhälle med följd eller tämligen sannolik följd att någon dör eller att det uppstår kroppsskada, psykisk skada, skador i den känslomässiga utvecklingen eller funktionshinder”. (World report on violence and health 2002).

FN:s definition av våld mot kvinnor

”Våld som riktar sig mot kvinnor på grund av kön.

Våld som förorsakar eller kan förorsaka fysiskt eller psykiskt lidande eller kroppslig skada.

Våld som innebär hot, tvång eller godtyckligt frihetsberövande.

Med våld mot kvinnor avses misshandel, våldtäkt och sexuellt utnyttjande.

Med psykiskt våld avses sexuella trakasserier och sexuellt förödmjukande på arbetsplatser, i skolor, massmedia, press och reklam.

Våld mot kvinnor är ett brott mot de mänskliga rättigheterna.” (FN:s deklaration 1993).

Nationellt Råd för Kvinnofrid

Under åren 2000-2004 arbetade ”Nationellt Råd för Kvinnofrid” på uppdrag av regeringen. Rådets uppdrag var att fördjupa kunskaperna om mäns våld mot kvinnor samt finna ytterligare vägar att skydda kvinnor mot våld. Rådets arbete har bland annat resulterat i en skriftserie som tar upp följande begrepp på våld:

Fysiska övergrepp som slag, nyp, knuffar, sparkar, fastbindning mm. eller uppsåtlig skada som grov misshandel och misshandel som leder till döden.

Psykiska övergrepp som hot, trakasserier, förnedring, utskällningar, inlåsning, social isolering, övergivande, svek och attityder som leder till osäkerhet och förtvivlan. Det kan exempelvis vara hot om att skada barn.

Ekonomiska övergrepp som stöld av pengar, värdesaker, utpressning och förskingring.

Sexuellt utnyttjande som våldtäkt och sexuella trakasserier.

Till psykiska och ekonomiska övergrepp kan även tilläggas att våld mot eller hot om att skada eller döda ett husdjur kan förekomma (Holmberg, C ”Med husbondens röst – om våldshandlingar i misshandelsrelation”, studie, 2003). Typiskt är också att hindra den våldsutsatta att använda familjens tillgångar eller att gärningsmannen inte tar ansvar för familjeförsörjningen.

I Söderköpings kommun använder vi följande definitioner i denna handlingsplan:

Hot och våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett begrepp som omfattar allt våld mellan människor i nära och känslomässiga relationer, inom såväl homosexuella som heterosexuella förhållanden. Våld kan förekomma i alla sorters familjesammansättningar. Då män eller kvinnor brukar våld mot sin partner talar man om partnervåld. Partner kan bruka våld mot varandra eller den ena kan vara förövare och den andre offer.

Familjevåld

Begreppet familjevåld innefattar allt våld som kan inträffa inom familjen. Det omfattar mäns våld mot kvinnor, våld mot partner, barnmisshandel, hot och våld mellan olika familjemedlemmar, dvs våld mot äldre, mot föräldrar eller mellan syskon.

Kvinnor som utsatts för våld

Med kvinnor som utsatts för våld avses en process där en kvinna utsätts för upprepat fysiskt, psykiskt och eller sexuellt våld av en partner som hon har eller har haft en intim relation med.

Barn som far illa

Barn som far illa är ett samlingsbegrepp som brukar användas för barn som utsätts för olika former av omsorgssvikt i familjen. Det kan gälla fysisk eller psykisk misshandel, sexuella övergrepp, bristande omsorg eller vanvård. Begreppet barn som far illa betonar den psykosociala miljön, att missförhållandena i närmiljön gör att barnen inte får sina grundläggande behov tillgodosedda.

Barnmisshandel Enligt kommittén mot Barnmisshandel SOU 2001:72 definieras begreppet barnmisshandel så här: ”*Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov, med barn avses varje människa under 18 år*”.

Barn som bevittnat våld är brottsoffer. Att bevittna våld är en traumatisk upplevelse som barn behöver hjälp att bearbeta.

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld skiljer sig från övriga våldsformer genom dess kollektiva karaktär. Det innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar.

3. SÄRSKILT UTSATTA GRUPPER

De särskilt utsatta grupperna i vårt samhälle för våld i nära relationer är enligt regeringens handlingsplan: (2007/08:39 "Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer"):

Kvinnor med utländsk bakgrund

En del invandrarkvinnor som blir våldsutsatta av sina män, kan vara mer sårbara och isolerade än svenskfödda kvinnor. De kan genom upprottet från sitt hemland ha förlorat sitt nätverk och kan ha särskilt svårt att bryta upp från ett äktenskap. Det kan även gälla invandrade kvinnor som lever med en svensk man. En del våldsutsatta kvinnor avskärmas och isoleras dessutom från omvärlden av sin man. De får därför inte tillgång till svenskundervisning och inte heller kunskap om sina rättigheter och om hjälpmöjligheter.

Vissa invandrare kommer från länder där kvinnans rättsliga ställning är underordnad mannens. De riskerar att bli utstötta ur familjen eller den religiösa gemenskapen om de lämnar äktenskapet.

Kvinnor i ett missbruk

Missbrukande kvinnor som utsätts för våld upplever de problem som finns bland andra våldsutsatta kvinnor samtidigt som de är mer utsatta p.g.a. sitt missbruk. En kvinna med missbruksproblem kan uppleva sig ha en lägre status både i sina egna och i andras ögon. Det kan leda till att hon sällan anmäler övergrepp eller söker hjälp. Kvinnor med missbruksproblematik misstror ofta omgivningen, rädslan för att inte bli trodd är tydlig. Eftersom både kvinnans och mannens kontroll av situationen försämras vid bruk av alkohol eller andra droger, är risken för allvarigare skador större.

Kvinnor med funktionsnedsättning

Kvinnor med fysisk och psykisk funktionsnedsättning kan bli utsatta för våld. Omfattningen av problemet finns beskriven i Utredningsinstitutet Handu AB:s rapport "Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning" 2007.

Det vanligaste är att våld mot kvinnor med funktionsnedsättning utförs i hemmet av en närstående person. Fysiskt, psykiskt och sexuellt våld förekommer, liksom ekonomiska övergrepp. Kvinnor med funktionsnedsättning kan också bli utsatta för våld och övergrepp av dem som ska garantera skydd och trygghet. Det kan exempelvis vara av personal på gruppboende, färdtjänstpersonal och personliga assistenter.

Kvinnor som har svårt att förstå sig själva och hur samhället fungerar, vet inte alltid att våld är fel. Mannen som utsätter dem för våld har ofta intalat kvinnan att det är normalt i en relation. Dessa kvinnors tillgång till akuta skyddade boenden eller tillfälliga boenden är mycket begränsade.

Äldre kvinnor

Att bedöma omfattningen av våld mot äldre kvinnor är mycket svårt, eftersom det är en tyst grupp. De söker sällan hjälp eller ger uttryck av behov av hjälp, varken hos myndigheter eller inom familjen. Det finns skäl att speciellt uppmärksamma äldre kvinnors utsatta situation. Nära vänner har kanske gått ur tiden eller flyttat till servicehus eller långvård. Kvinnorna kan

ha misshandlats under ett långt äktenskap. För många äldre kvinnor är det särskilt svårt och skamligt att skiljas, de kan vara ekonomiskt beroende av sin man. De kan ha låg pension eller enbart folkpension, då de kanske inte yrkesarbetat sedan de fick första barnet för 50 – 60 år sedan.

Det kan också vara det egna, numera vuxna barnet, som utsätter de äldre för våld. Eller det kan vara någon annan person som de står i stark beroendeställning till.

Yngre kvinnor

Yngre kvinnor är också en särskilt utsatt grupp. Enligt brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökning 2006 är kvinnor i åldern 16–24 år den grupp som i högst utsträckning (4,9 procent jämfört med 1,6 procent av samtliga kvinnor) utsatts för sexualbrott. Även vad gäller utsatthet för misshandel och hot är andelen utsatt kvinnor störst i åldersgruppen 16-24 år.

Kvinnor och män i samkönade relationer

Våld förekommer också i samkönade relationer. Rädslan för att bli avslöjad av sin partner som homosexuell, bisexuell eller transsexuell kan göra våldet svårt att hantera. Särskilt om man inte redan har berättat för sin omgivning. Det kan finnas skamkänslor att som exempelvis lesbisk, leva med våld och förtryck av en annan kvinna, eller skammen att skada bilden av homosexuella i ett samhälle där det redan finns fördomar mot denna grupp.

Samhällets okunskap kan också bidra till större utsatthet genom bristande medvetenhet och en utgångspunkt i en självklar heteronorm. Det kan leda till att en situation felbedöms eller inte uppmärksammas, t ex att hatbrott, partnervåld och hedersrelaterat våld inte upptäcks. Sjukvården ser inte alltid våldet om kvinnan söker vård i sällskap med den ”väninna” som i själva verket är den partner som brukat våld mot henne. Det kan också handla om att lesbiska kvinnor inte är välkomna – eller inte känner sig välkomna – till hjälpinsatser för kvinnor. De kan uppleva att stödverksamheter är främst riktade till heterosexuella kvinnor.

Barn

I Söderköpings Kommun anser vi att barn också är en utsatt grupp för hot och våld i nära relationer. Regeringen tar inte med barn som särskild utsatt målgrupp i den nationella handlingsplanen 2007/08:39 ”Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer”). Barnen anstränger sig ofta för att hålla våldet i familjen dolt för andra. Barn som upplever våld i nära relationer och inte får hjälp, löper ökad risk att de själva blir förövare och utsätter andra för våld.

4. TECKEN OCH SYMTOM PÅ VÅLD

Det amerikanska psykiatriska samfundets för diagnostiska och statistiska manualer om psykiska störningar (DSM-IV) har tagit fram vanliga symtom hos personer som utsatts för våld. Här nedan beskrivs symtomen enligt DSM-IV.

Vanliga fysiska skador hos personer som har blivit utsatta för våld

Skador som sår, blåmärken, utgjutningar, stukningar, frakturer, brännskador, avslitet hår etc.

Skador på huvudet, ansiktet, hals, bröst, bröstorg, armar, bål eller genitalier

Skador på flertalet ställen

Skador i varierande grad av läkning

Yrsel och andra psykosomatiska problem

Gynekologiska besvär

Skador vid graviditet

Missfall

Alkohol och drogmissbruk (som följd, inte som orsak)

Psykisk ohälsa

Långvarig misshandel kan medföra såväl kort- som långsiktiga psykiska besvär, depression är en vanlig reaktion. Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) används som benämning på reaktioner av våldshändelser som övergår i psykisk skada. PTSD karakteriseras av ständigt återupplevande av händelser och känslomässig avtrubbning samt tillbakadragande. Det involverar en rad reaktioner som:

Påträngande tankar

Mardrömmar

Ångest

Ökad vaksamhet

Självförebåelser

Försämrad självkänsla

Irritabilitet

Koncentrationssvårigheter

Alkohol och drogmissbruk

Tecken och symtom hos barn som upplevt våld i nära relationer

Många barn hör bråk och vet att deras förälder eller annan närstående blir utsatt för våld. En del barn är med då det händer, många har försökt att stoppa våldet och har kanske själva blivit utsatta. Barnen anstränger sig ofta för att hålla våldet i familjen dolt för andra. Barn som växer upp i närheten av våld kan uppvisa en rad symtom. Det är vanligt med kamratsvårigheter och mobbning, liksom att de själva tar till våld. I konflikter mellan syskon kan äldre barn utsätta yngre för hot, våld och kränkningar. Barn som upplever våld i nära relationer och inte får hjälp, löper ökad risk att de själva blir förövare och utsätter andra för våld.

Andra vanliga symtom hos barn som upplevt våld:

Visar rädsla och oro

Försöker tränga undan tankar om våldet

Kommer inte ihåg saker

Drar sig undan vänner

Bli lätt arg

Bråkar mycket med andra

Har svårt att lyssna

Är lättskrämd

Vill vara nära mamma

Tappar lusten att leka

Undviker våld

Vill se på våld

Har värk eller smärta

(DSM-IV)

5. SKYLDIGHETER VID UPPTÄCKT AV HOT OCH VÅLD

Anmälningsskyldighet

Vid varje fall av misstanke om misshandel av barn eller att barn far illa ska anmälan göras till socialtjänsten, **även sådana uppgifter som är svårbedömda eller obestyrkta**. Det ankommer på socialtjänsten att undersöka vilken grund som kan finnas för uppgiften och att utreda det eventuella behovet av åtgärder. Enligt SoL 1 kap 2§ avses med barn varje människa under 18 år. Anmälningsskyldigheten enligt SoL 14 kap 1§ SoL omfattar inte ungdomar som fyllt 18 år och inte heller ofödda barn.

Enligt SoL 14 kap 1 § ska:

”Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden”.

Sekretesskydd för anmälare

Det är endast enskilda som omfattas av bestämmelserna om sekretesskydd för anmälare. Observera att de myndigheter och dess anställda samt andra yrkeskategorier som anges i SoL 14 kap 1§ andra stycket saknar anonymitetsskydd. De som har anmälnings- och uppgiftsskyldighet kan således inte få vara anonym.

Uppgiftsskyldighet

Alla som träffar barn i sin yrkesutövning är skyldiga att anmäla till socialnämnden om misstanke finns att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd.

De myndigheter, befattningshavare eller yrkesverksamma som har anmälningskyldighet, har även skyldighet att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd. Detta framgår av bestämmelsen i SoL 14kap 1§ fjärde stycket.

Uppgiftsskyldigheten gäller såväl myndigheten som sådan, men också anställda vid myndigheten. Uppgiftsskyldigheten omfattar även yrkesutövare som finns inom enskilda verksamheter som berör barn och ungdom.

Skolans styrdokument och handlingsplaner

Personalen inom barn och utbildningsförvaltningen lyder under SoL kap14§1 vilket behandlar personalens anmälnings- och uppgiftsskyldighet.

Skolan har en viktig roll i det förebyggande arbetet. Skollagen samt Diskrimineringslagen gäller för BUN:s verksamhetsområde, kap 14 §8 i skollagen har till ändamål att förebygga och förhindra kränkande beteende av barn och elever. Plan mot kränkande behandling ska upprättas årligen.

6. VÅLD MOT BARN OCH BARN SOM BEVITTNAT VÅLD

I allt samråd ska barnets behov av skydd och stöd vara i centrum. Vi har ett gemensamt ansvar att barn som utsatts för våld eller bevittnat våld snabbt får hjälp. Om en ungdom blir utsatt för våld i sin egen relation till sin partner, se kap 7 som hanterar våld mot kvinnor.

I Östergötland finns sedan 1980- talet rutiner för myndigheternas handläggning och samarbete när det gäller barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn och unga. Rutinerna finns i rapporten ”Att tänka på ...” . Rapporten uppdateras kontinuerligt och har antagits av ansvariga politiska organ i kommuner och landsting. Personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, åklagare och polis bör enligt sina huvudmän och länsmyndigheter följa dessa rutiner.

Förskolans och skolans ansvar

Rutiner för anmälan av misstanke om **barnmisshandel** och **sexuella övergrepp**

1. Om hemmet är inblandat i händelsen ska ingen kontakt tas med vårdnadshavare.
2. Anmälan skall göras utan dröjsmål.
3. Anmälan görs av rektor i det fall rektor finns tillgänglig. I annat fall görs den av den anställde själv.
4. Vid osäkerhet rådfrågas socialtjänsten utan att identifiera eleven. (se aktuell telefonlista).
5. En akut anmälan kan ske muntligt men bör snabbt kompletteras i skrift.

Tips

- Träffa barnet och lyssna på dess berättelse
- Ta barnets berättelse på stort allvar och ge stöd
- Skydda barnet
- Kontakta elevhälsan och följ med till ett första samtal
- Anmäl till socialtjänsten och följ med vid ett första samtal. Tänk på att anmälan till socialtjänst även bör göras skriftligt.

Socialnämndens ansvar

1. Ta emot en anmälan
2. Göra förhandsbedömning och inleda utredning enligt SoL 11 kap 1§
3. Bedöma och tillgodose barnets behov av omedelbart skydd och stöd
4. Ta ställning till om polisanmälan ska göras
5. Samråda med andra myndigheter
6. Informera vårdnadshavaren om att utredning inletts
7. Bedöma föräldrarnas omsorgsförmåga och barnets behov av insatser
8. Tillgodose barnets behov av skydd och stöd mer långsiktigt
9. Stödja familjen som helhet under utredningstiden och mer långsiktigt

1. Ta emot anmälan:

Uppgiftslämnaren är ofta osäker och otrygg, då kan initial anonym konsultation underlätta bedömning av anmälningssituationen.

2. Göra förhandsbedömning och inleda utredning enligt SoL 11 kap 1§

Vid anmälan finns en skyldighet att inleda utredning om det kan antas att behov föreligger

enligt SoL 11 kap 1 och 2 §. Innan beslut tas om att inleda utredning finns utrymme att genomföra en förhandsbedömning. Förhandsbedömningen måste vara tidsmässigt avgränsad och får inte likställas med utredning. Kontakter får under denna tid inte tas med andra än anmälaren och barnet/den unge som anmälan avser.

Socialnämnden är skyldig att skyndsamt inleda utredning när nämnden får kännedom om något som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. För utredningar som rör underårigas rätt till skydd och stöd ska bestämmelserna i SoL 11 kapitlet 2 § iakttas. Vid misstanke om att barn utsätts för sexuella övergrepp eller misshandel föreligger således utredningsskyldighet. Socialtjänsten har ansvaret för att barnet får den hjälp och det skydd som det behöver. Det är av stor vikt att inte syskon glöms bort i detta sammanhang. Socialtjänsten har också det yttersta ansvaret för att barnet och dess familj får stöd, vård och behandling såväl under utredningstiden som mer långsiktigt.

2.1 Den sociala utredningen;

Den sociala utredningen ska vara en allsidig redogörelse för barnets situation. Den ska ge en bedömning av barnets behov i förhållande till föräldrarnas förmåga att tillfredsställa dessa samt utmyнна i förslag till beslut. Om det under den fortsatta utredningen framkommer nya uppgifter, som styrker misstänkta övergrepp, bör ny kontakt tas med polismyndighet eller åklagare. En nedlagd förundersökning kan således alltid återupptas om nya omständigheter kommer fram. En redan inledd utredning ska avslutas så snart det står klart att nämnden inte kan eller behöver vidta någon åtgärd.

2.2 Barnpsykiatrisk utredning;

Ett barnpsykiatriskt utlåtande bör inhämtas till den sociala utredningen. Åklagaren kan också begära yttrande av barnpsykiatrisk expertis.

2.3 Läkareundersökning;

Socialnämnden ska bedöma om läkarundersökning behövs som komplement till den sociala utredningen vid barnmisshandel och sexuella övergrepp. Den medicinska utredningen är viktig för att fastställa eventuella skador och hur dessa har uppkommit. Samråd bör därför ske med den som har att ansvara för en sådan undersökning. Samråd bör även ske med polisen när det gäller läkarundersökning, eftersom det kan handla om att säkra bevis i brottsutredningen. Det är viktigt att den rättsmedicinska och medicinska eller gynekologiska utredningen görs samtidigt. I annat fall finns en risk att barnet måste undersökas vid två tillfällen, vilket om möjligt bör undvikas. För att säkerställa spår efter övergreppen är det viktigt att den barnmedicinska undersökningen sker så fort som möjligt.

Ibland kan det vara av vikt att läkarundersökning snabbt kommer till stånd. Om vårdnadshavaren inte underrättas i förväg eller motsätter sig en undersökning av barnet bör LVU 6§ respektive LVU 32 § tillämpas. I förutsättningarna för dessa åtgärder ska också ingå att det är sannolikt att barnet kan beredas vård enligt LVU.

3. Bedöma och tillgodose barnets behov av omedelbart skydd och stöd

En förutsättning för att barnet ska kunna skyddas utan tvångsåtgärder enligt LVU är att gärningsmannen/den misstänkte inte finns i barnets närhet och att andra personer i barnets omgivning inte utsätter barnet för påtryckningar.

Barnets vårdnadshavare och dennes inställning till barnet och det inträffade är av avgörande betydelse. Då det händer att barnets vårdnadshavare vänder sig från barnet, är det viktigt att vårdnadshavaren snabbt erbjuds krissamtal.

Barnet bör inte placeras i annan miljö såsom familjehem, barnklinik, barn- och ungdomspsykiatri, annat än då det behövs för att skydda barnet från fortsatta övergrepp. En separation mellan förövaren/den misstänkte och barnet ska helst ske genom att förövaren flyttar. Möjligheterna att skilja förövaren från hemmet bör således prövas i första hand. Barnet ska inte heller berövas kontakt med sina närmaste om inte detta är nödvändigt. Barnets upplevelse av bestraffning och ansvar för det som inträffat förstärks genom en separation. Det är viktigt att förvissa sig om att barnet får det stöd det behöver i den akuta situationen såväl som på sikt. Det finns några saker som är av särskild vikt att tänka på:

- att våldet stoppas
- att barnet får prata om den ambivalens det känner inför föräldrarna
- att det är lika traumatiskt att se mamma bli utsatt för våld och hot som att de själva utsätts för våld och hot.
- för barn handlar det också om att få bearbeta den hjälplöshet och skam de upplevt.

TÄNK PÅ – att även kvinnor begår sexuella övergrepp och barnmisshandel och att underåriga begår övergrepp mot andra barn och unga.

3.1 Särskilda åtgärder inom ramen för LVU

Socialnämnden ska bedöma behovet av akuta insatser för att skydda barnet från fortsatta skador. Barnet kan också behöva skyddas från hot och påtryckningar. I vissa situationer måste det finnas en möjlighet för socialnämnden att ingripa akut utan att avvakta Länsrättens beslut om vård enligt LVU 2 §. En sådan möjlighet anvisas i LVU 6§ som medger ett interimistiskt beslut i avvaktan på ett slutligt beslut i vårdfrågan. Ett omedelbart omhändertagande får inte beslutas enbart för att möjliggöra en läkarundersökning eller polishandläggning. Övriga förutsättningar måste vara uppfyllda.

3.2 Umgängesrestriktioner

Behovet av att reglera kontakterna mellan barnet och föräldrarna under utredningstiden bör också uppmärksammas, i synnerhet om den misstänkte gärningsmannen finns i familjen.

4. Ta ställning till om polisanmälan ska göras

När anmälan inkommit till socialtjänsten med uppgifter om sexuella övergrepp eller barnmisshandel måste frågan om polisanmälan ska göras eller inte snarast prövas.

5. Samråd med andra myndigheter

För att kunna göra en helhetsbedömning i ett ärende, som rör barn som befaras fara illa och för att kunna erbjuda barnet samt familjen tillräckligt stöd, är socialtjänsten beroende av samarbete och samverkan med andra instanser. I ärenden som rör misstänkta sexuella övergrepp och barnmisshandel, krävs ett nära samarbete med polisen, barn- och ungdomspsykiatri, eventuellt barnmedicinsk verksamhet med flera. Socialtjänsten är den myndighet som har ett särskilt ansvar för att initiera samarbete med andra enligt SoL 5 kap 1§.

I samrådsgruppen ska utredningsarbetet planläggas, så att inblandade utredare/handläggare vet vem som gör vad och i vilken ordning. Sekretessreglerna ska beaktas. För utbyte av uppgifter om enskildas personliga förhållanden krävs den enskildes samtycke. Finns inget sådant får sekretessen brytas endast med stöd av bestämmelser i lag. Uppgiftsskyldighet enligt SoL14 kap 1§ är en sådan bestämmelse, som bryter sekretessen.

Det är till exempel inte bara polisen utan också socialtjänsten och barnpsykiatrien, som har intresse av att den som begått sexuella övergrepp eller barnmisshandel erkänner och tar ansvar för det som hänt. Det är därför rimligt att tillmötesgå de brottsutredande myndigheternas önskemål om kontakten mellan den misstänkte och barnet skall vara bruten under utredningstiden samt att polisen skall ha det första förhöret med den misstänkte. Det kräver dock att en förundersökning ska påbörjas omgående, att den inte drar ut på tiden. Observera dock att inga beslut fattas av samrådsgrupperna. Detta gör varje berörd myndighet för sitt ansvarsområde.

6. Informera vårdnadshavaren om att utredning inletts;

Det är socialnämndens skyldighet att så snart som möjligt informera berörd familj om att utredning inletts enligt socialtjänstlagen 11kap 1§. Informera om vad som föranleder utredningen och möjligheten att bedriva utredningen oavsett samtycke från vårdnadshavaren.

En samordning i tiden med polisens förhör bör först eftersträvas. Socialtjänsten kan dock inte skjuta upp sin egen utredning på grund av tidsbrist hos polisen. Om uppgifterna i en anmälan är alltför vaga, kan polismyndigheten eller åklagaren göra bedömningen att det inte finns skäl att inleda en förundersökning. Socialtjänstens utredningsskyldighet enligt socialtjänstlagen 11kap 1§ kvarstår dock.

7. Bedöm föräldrarnas omsorgsförmåga och barnets behov av insatser

Enskilda samtal ska hållas med föräldrar, barn och deras nätverk för att skapa en god uppfattning om omsorgsförmåga, skydd och riskfaktorer.

8. Tillgodose barnets behov av skydd och stöd mer långsiktigt

Upprätta och följ en vårdplan för barnet med en tydlig tidsplan och uppföljning.

9. Stöd familjen som helhet under utredningstiden och mer långsiktigt

Upprätta och följ en vårdplan för familjen med en tydlig tidsplan och uppföljning.

9.1 Behov av läkarundersökning eller psykologkontakt under placeringstiden

Om barnet är placerat med stöd av socialtjänstlagen krävs vårdnadshavarens samtycke till läkarundersökning och psykologkontakt. Om barnet är placerat med stöd av LVU kan socialnämnden besluta utan vårdnadshavarens samtycke. Samråd bör ske ändå med vårdnadshavarna, i varje fall med den som inte misstänks för övergrepp mot barnet.

7. VÅLD MOT KVINNOR

Förutsättningen för en fungerande samverkan är att var och ens yrkesroll och ansvar är tydligt samt att man hyser respekt för varandras kompetens. Samverkan bör ske mellan socialtjänst, polis, målsägarbiträde, kvinnojour och brottsofferjour. Om det är en ung flicka (icke myndig) som blir utsatt för våld av sin partner samarbeta då också med föräldrarna.

Förskolans och skolans ansvar och uppgift

Förskola/skola möter dels kvinnor över 18 år som är elever på gymnasie- och vuxenutbildning men även kvinnor som är föräldrar till barn som finns i förskolan/skolans omsorg.

Förskola/skola har i första hand om de elever som finns i verksamheten.

Tyder skolans iakttagelser på att kvinnan är utsatt för olaga tvång, hot eller våld ska elevhälsan erbjuda hjälp.

Barn som bevittnat våld är brottsoffer som särskild hänsyn ska tas till. Är barnets moder utsatt för våld, är det skolans ansvar att uppmärksamma barnets behov genom att lyssna på modern, informera och hänvisa till socialtjänsten. En skriftlig och muntlig anmälan lämnas till socialtjänsten. Anmälan till socialtjänsten ska alltid om misstanke att ett barn far illa.

Socialnämndens ansvar

Från och med den 1 juli 1998 har socialtjänstens ansvar för våldsutsatta kvinnor klargjorts i en ny paragraf i socialtjänstlagen SoL 5 kap 11 §. Socialnämndens ansvar utökades 2001 till att även omfatta brottsoffer och deras anhöriga.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående, kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation (SoL 5 kap 11 §). Det är viktigt att socialtjänsten är lyhörd för vad kvinnor som utsätts för våld kan vara i behov av. Många gånger vet inte kvinnan själv vilka möjligheter hon har att få stöd och hjälp. Socialtjänsten måste därför aktivt erbjuda hjälp av olika slag.

I socialtjänstens ansvar ligger också att ta initiativet till kontakter med en kvinna om nämnden får kännedom om att en våldssituation föreligger. Detta kan bli känt för socialnämnden till exempel efter ett polisingripande om det finns minderåriga i hemmet, eller om polisen anmäler att det förekommer våld i ett hem. Samtidigt är det naturligtvis av yttersta vikt, att socialnämnden är försiktig vid sådana kontakter så att inte kvinnans situation förvärras ytterligare. Socialtjänsten kan inte inleda utredning, utreda eller omhänderta en vuxen mot hennes vilja.

En kvinna som utsätts för våld är i behov av hjälp och stöd. Rätten till bistånd framkommer i socialtjänstlagen 4 kapitlet 1 §. Socialtjänsten har enligt 3 kapitlet 5 § i samma lag ett samordningsansvar i dessa ärenden. Då våld i nära relationer konstateras eller misstänks bör eventuella hemmavarande barns situation alltid utredas. Barn i familjer där misshandel sker blir ofta bortglömda, då föräldrarnas problem är så akuta och dominerande.

(Källa; Regeringens skrivelse 2007/08:39 "Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer" samt Barnkonventionen artikel 19).

Socialnämndens uppgifter

1. Ta emot en anmälan
2. Göra förhandsbedömning och eventuellt inleda utredning enligt SoL 11 kap 1§
3. Bedöma och tillgodose kvinnans och ev. barns behov av omedelbart skydd och stöd
4. Om kvinnan önskar stöd och hjälp finns ett särskilt ansvar att beakta detta. Bedöm och tillgodose kvinnans och ev. barns behov av omedelbart skydd och stöd.
5. Stödja den våldsutsatte i att samordna kontakter med andra myndigheter.
6. Hjälp till skyddat boende och ekonomiskt bistånd vid behov
7. Information och avlastning till anhöriga

1. Ta emot anmälan:

Uppgiftslämnaren är ofta osäker och otrygg och då kan initial anonym konsultation underlätta bedömning av anmälningsituationen.

Sjukvården kan med stöd av Offentlighet och sekretesslagen polisanmäla misstanke om brott mot myndiga personer om straffet för brottet är fängelse i minst två år, exempelvis dråp, våldtäkt och försök till detta. Enligt 3 § polislagen ska polisen snarast underrätta socialnämnden om förhållanden som bör föranleda åtgärd av socialtjänsten. I motsats till vad som gäller inom socialtjänsten och sjukvården, får polis och åklagare använda den så kallade generalklausulen i sekretesslagen 14kap 3 §. Den innebär att sekretessbelagd uppgift får lämnas till myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Sammantaget gör detta att polis och åklagare praktiskt taget alltid har möjlighet att underrätta socialtjänsten om ett inträffat kvinnomisshandelsfall, även om kvinnan inte lämnar sitt samtycke. Ett samtycke från kvinnan ger alltid socialtjänsten rätt att anmäla misshandeln och våldtäkt till polis och åklagare.

Dessutom kan socialnämnden polisanmäla kvinnomisshandel. En sådan anmälan måste föregås av en mycket omsorgsfull prövning. I 12 kap 10§ framgår att socialtjänsten kan polisanmäla misstanke om brott mot myndiga personer, om lägsta straffet för brottet är fängelse i minst två år, exempelvis dråp, våldtäkt och försök till detta.

2. Förhandsbedöm och inleda utredning enligt SoL 11 kap 1§

Socialnämnden är skyldig att skyndsamt inleda utredning om ansökan eller när nämnden har fått kännedom om något som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Samråd mellan myndigheter kan endast ske med den våldsutsatta kvinnans medgivande.

Socialtjänsten kan inte inleda utredning, utreda eller omhänderta en vuxen mot hennes vilja.

Oberoende av polis och åklagarens utredning har socialnämnden ett eget utredningsansvar. Kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp, kan ha upprepade behov av akut bistånd från socialnämnden. Ofta är en del i behovet ekonomiskt och kan gälla till exempel oplanerade och brådskande utgifter för vardagliga behov. I Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2003:5) ges exempel på då det kan finnas skäl att beräkna kostnader till en högre nivå än riksnormen.

3. Bedöm och tillgodose kvinnans och ev barns behov av omedelbart skydd och stöd

Enskilda samtal med kvinnan och ev barn samt hennes nätverk för att få en god uppfattning om omsorgsförmåga, skydd och riskfaktorer.

4. Bedöm och tillgodose kvinnans och ev. barns behov av omedelbart skydd och stöd.

Upprätta och följa en vårdplan med en tydlig tidsplan och uppföljning. Om kvinnan önskar stöd och hjälp finns ett särskilt ansvar att beakta detta.

5. Stödja den våldsutsatte i och samordna kontakter med andra myndigheter.
Upprätta och följa en vårdplan med en tydlig tidsplan och uppföljning.

6. Hjälp till skyddat boende och ekonomiskt bistånd vid behov

7. Information och avlastning till anhöriga

8. MÄN SOM ANVÄNDER VÅLD ELLER HOT OM VÅLD

Nästan allt våld mot kvinnor utövas av närstående män. Det finns relativt lite forskning om orsakerna till att vissa män använder sig av våld mot kvinnor som de lever eller levtt tillsammans med. Både forskning och erfarenheter som finns i olika stödprogram för män visar, att männen inte utgör en homogen grupp och att det oftast finns olika samverkansorsaker till våldsbeteende.

Förskolans och skolans ansvar

Ta kontakt med socialtjänsten vid misstanke/oro för att barn är utsatt för eller vittne till hot/våld. Det ska även ske om en ung man (icke myndig) använder eller misstänks använda våld eller hot om våld i nära relationer.

Socialnämndens ansvar och uppgifter

Det måste göras klart för mannen att våld innefattar alla handlingar som tvingar en partner att göra saker som hon inte vill eller som gör henne rädd. Det innebär också att det är viktigt att ställa frågor om han hotat henne, kastat saker, haft sönder hennes saker osv. På samma sätt som för kvinnan är det väsentligt hur man uttrycker sig. Många män definierar inte knuffar och slag som våld och ser sig inte själv som våldsamma män.

Att samtala med mannen om våldet kan vara ett sätt att påtala att det är han som är ytterst ansvarig för våldet och att det också är hans uppgift att stoppa det. Erfarenheter visar dock att de som utövar våld kan reagera olika när frågan förs på tal. I värsta fall kan det innebära att kvinnan försätts i fara.

Exempel på strategier vid samtal med män:

Våldet diskuteras inte med mannen för att undersöka den brottsliga aspekten.

Termer som "kvinnomisshandlare", "förövare" och liknande är mindre lämpligt att använda i samtalet.

Männen som utsätter sin partner för våld, fokuserar ofta på kvinnans agerande när de talar om våldet som en form av rationalisering. I detta sammanhang kan det istället vara lämpligt att fokusera männens handlingar och de negativa konsekvenserna av dessa.

De flesta män som söker hjälp gör det när våldets konsekvenser hotar att drabba dem själva. Det kan vara när kvinnan hotar att lämna dem eller gjort det. Då omgivningen får veta och kräver ansvarstagande eller när polisen kontaktas.

Frideborgs mansverksamhet erbjuder gruppverksamhet där män ges möjlighet till reflektion och hjälp till förändring samt ansvarstagande. Varje person som utövar våld bär ansvar för sina våldshandlingar. Kontakten med Frideborg är kostnadsfri och det förs inga journalanteckningar. Ta kontakt med Frideborgs mansverksamhet för handledning och stöd (Se under verksamheter i samverkan).

9. VÅLD, HOT ELLER FÖRTRYCK I HEDERNS NAMN

Bakgrund

Det finns olika åsikter om var hederstänkandet har sitt ursprung och det kan i vissa fall bli ihopvävt med kultur, religion och traditioner. Det finns inga tydliga samband med något av detta, då hedersförtryck förekommer inom många kulturer och religioner.

Det är i störst utsträckning flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld, men även pojkar kan drabbas. Pojkar kan utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck pga sexuell läggning. De kan även vara drabbade genom att bli påtvingade en roll som förövare och bli pressade hemifrån till att kontrollera systrar och/eller kvinnliga släktingar. Att bryta mot systemet ställer höga krav på individen. Då krävs det att samhället ställer upp med skydd och stöd, oavsett vem det är som väljer att bryta sig loss.

Den familj som de utsatta flickorna och pojkarna samt deras anhöriga lever i kan liknas vid en pyramid och omfattar inte bara den närmaste familjen, utan även övriga släktingar. Familjepyramiden är således en del av en större enhet - släktpyramiden. I denna typ av utvidgad familj har barn och föräldrar ansvar och skyldigheter, inte bara mot varandra, utan också i förhållande till en större krets släktingar. Eftersom familjen är den avgränsade enhet som ansvarar för medlemmarnas sociala, ekonomiska och värderingsmässiga trygghet, blir mycket få saker en familjemedlems enskilda angelägenhet. Flickorna och pojkarna kan hamna i situationer där de blir utstötta ur familjegemenskapen.

Kännetecknande för våldet inom dessa släktpyramider är enligt FN, att det är ett systematiskt hot mot flickors och kvinnors liv. Mäns kontroll omfattar allt i kvinnors och flickors liv, inklusive deras kroppar och sexualitet. Fadern är överhuvud i sin familj. Han ansvarar med andra manliga släktingar för kontrollen av kvinnors sexualitet. Misslyckas fadern och andra manliga släktingar, skadas familjens heder. Det förekommer att modern och/eller andra kvinnliga släktingar är "möjliggörare" och ibland även aktivt deltar i utövandet av hedersrelaterat förtryck och våld

Kontroll av sexualitet

Kvinnan ska vara oskuld när hon gifter sig och därför måste ogifta kvinnor och män så långt om möjligt hållas åtskilda. Kontrollen av kvinnans sexualitet betraktas som nödvändig för att upprätthålla familjens anseende och rykte. Det är ett måste för att familjen ska kunna hitta lämpliga äktenskapskandidater till döttrarna.

Problematiken kring arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap är komplex. Den har sin grund i att flickor och pojkar inte naturligt tillåts att umgås med varandra. Att flickor och pojkar i största möjliga grad hålls åtskilda, leder till att de är utlämnade till sina familjer för att hitta någon av det motsatta könet att skapa ett liv tillsammans med.

Det är ovanligt att bi- och homosexualitet är accepterat i familjer som bär på starka hedersnormer, något annat än en heterosexuell relation oftast otänkbart.

Från familjens synvinkel är det självklart att val av äktenskapspartner är en kollektiv angelägenhet. Partner valet har stor betydelse för familjens påstådda och faktiska heder men även för familjens ekonomi. Resultatet av att leva under dessa förhållanden blir begränsat handlingsutrymme. Villkoren och möjligheter att ta del av det som skolan erbjuder och i förlängningen att integreras i det svenska samhället är begränsade. Här finns även en

könsspecifik skillnad mellan ungdomar. Ju äldre flickorna blir, desto mindre handlingsutrymme har de. Det motsatta gäller för pojkarna.

Kulturkrockar

Behovet av att bevara den egna gruppens identitet, kan förstärkas i mötet med det som är nytt och främmande. Barnen har ofta lättare än de vuxna att hitta sin plats i det nya samhället. Genom sin skolgång blir barnen integrerade i samhället och får större medvetenhet om sina rättigheter som individer. Föräldrarna kan uppleva att de förlorar kontrollen över sina barn. Barnen blir därmed ett hot mot föräldrarnas bestämmanderätt.

När den sociala ordningen är under press och när tidigare normer inte längre tas för givna, kan föräldrarna se det som nödvändigt med restriktioner som tidigare inte behövts i hemlandet. Särskilt de unga ogifta flickornas livsstil blir utsatt för en stark social kontroll. I de fall då föräldrarna accepterar och ser möjligheterna i barnets utveckling kan denna process försvåras av skvaller och rykten, främst om flickornas beteende leder till påtryckningar från den utvidgade familjen (i Sverige och utomlands).

Kraven från den större familjen beror på att en ung flicka eller pojkes handling här i Sverige, kan förstöra ryktet för släktingar som bor både i Sverige och utomlands. Hedersproblematiken är på så sätt gränsöverskridande.

Bakom hedersbrotten ligger alltid ett kollektivt tryck om att bestraffning måste ske för hederns återupprättande. De allvarigaste hedersbrotten är alltid planerade. Genom det kollektiva trycket blir kraven på bestraffning oftast kompromisslösa och långsinta.

Förskolans och skolans ansvar

1. Träffa barnet och lyssna på dess berättelse
2. Ta barnets berättelse på stort allvar och ge stöd
3. Bedöm skaderisken med att involvera föräldrarna
4. Kontakta elevhälsan och följ med till ett första samtal
5. Kontakta socialtjänsten för en preliminär bedömning av situationen. Socialtjänsten bedömer om och när föräldrarna ska kontaktas.
6. Vid en eventuell anmälan, tänk på att anmälan till socialtjänst även bör göras skriftligt.

I anmälan till socialtjänst och polis har skolan stor nytta av den dokumentation som skolan har fört under arbetets gång. Informationen är också till nytta för dem som övertar stödansvaret och vid en eventuell rättegång.

Skolans uppgift att agera förebyggande och därmed motverka förtryck av mänskliga rättigheter

Enligt skollagen kap 14 § 8 samt diskrimineringslagen finns krav att årligen upprätta en plan mot kränkande behandling. Skolan behöver mot den bakgrunden agera för att:

- Ge klara signaler om att skolan bekämpar alla former av förtryck, och att hedersrelaterat våld är en form av förtryck.
- Ge tydlig information och undervisning om demokratiska och mänskliga rättigheter, som ett verktyg för att motverka förtryck och brott som sker i hederns namn. Särskilt påverka alla pojkars attityder om mänskliga rättigheter, jämställdhet och kvinnors rättigheter.

- Ge alla pojkar och flickor konkret information om rätten att bestämma över sina liv samt om samhällets stöd i olika former.
- Tydligt visa på individens rätt till sin sexualitet och val av partner oavsett sexuell läggning.
- Stärka flickors och unga kvinnors självförtroende och mod att försvara sina mänskliga rättigheter.

Socialnämndens ansvar och uppgift

Socialtjänstens bemötande och omhändertagande när det handlar om barn/unga som utsätts för hedersrelaterat förtryck/våld kräver kunskap. Dels kunskap om hederskulturens mekanismer och dels att kunna skilja på hedersförtryck och tonårsproblem.

Vägledning finns att få via:

- Länsstyrelsens handbok "Om våld i hederns namn" (ISBN: 978-91-7488-212-4).
- Terrafem; se telefonlista
- Rådgivning samt skyddsboende kan fås genom Kvinnojouren Norrköping och Frideborgs verksamhet Norrköping; se telefonlista.

Att tänka på vid en förhandsbedömning

Innan beslut tas om att inleda utredning finns utrymme att genomföra en förhandsbedömning. Kontakter får under denna tid ej tas med andra än anmälaren och den anmälan gäller.

I ärenden som rör omyndiga flickor eller pojkar som kan misstänkas vara utsatta för hedersrelaterat våld, könsstympning eller förtryck är det viktigt att en tidig och noggrann bedömning av skyddsbehovet sker - *innan vårdnadshavare kontaktas*. Om beslut tas att inleda en utredning måste vårdnadshavarna informeras. När det är dags för att kontakta föräldrarna ska man bedöma var samtalet bäst kan ske, samt överväga om polis bör finnas med.

Att kontakt tagits med myndigheter kan anses påverka släktens heder negativt. Det är av denna anledning viktigt att aktivt använda tiden för förhandsbedömning. Att noggrant värdera det akuta skyddsbehovet och vidta åtgärder, till exempel omedelbart omhändertagande, om detta är nödvändigt.

Under hela förhandsbedömningen bör flickan/pojken ha telefonnummer till ansvariga handläggare, polis och socialjour om situationen skulle bli akut.

Vid omedelbart omhändertagande:

1. Inled utredning enligt SoL 11 kap 1§ och 2 §
2. Ordförandebeslut om: Omedelbart omhändertagande
3. Hemlighållande av vistelseadress LVU 14 §
4. Umgängesbegränsning
5. Inga telefonsamtal
6. Inga brev
7. Läkarundersökning och rättsläkarintyg.
8. Polisanmälan
9. Underrätta vårdnadshavare

Att tänka på vid omedelbart omhändertagande;

- Avståndet till hemmet. Lämplig geografisk placering. Det kan vara olämpligt att flickan/den unge placeras i en geografisk del där den egna invandrargruppen bor, då rykten snabbt kan spridas och utgöra ett hot mot den unge.
- Boendeform, såsom särskilt boende för unga utsatta för hedersvåld.
- Personskydd
- Läkarvård
- Psykologhjälp
- Krisbearbetning och professionella stödjare i vardagen
- Målsättningen utifrån flickans/den unges behov är att kunna leva ett eget liv, kunna bestämma över sin egen sexualitet och kropp och samtidigt ha kvar sin familj.
- Vid omhändertagande av barn enligt LVU är även barnkonventionen artikel 20 betydelsefull. Vid beslut om åtgärd ska hänsyn tas till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund, samt till att ett barn bör ha kontinuitet i sin uppfostran.

Frågemall att utgå från för att bättre kunna se om flickans utsatthet handlar om hedersrelaterat förtryck:

- Vilka begränsningar är hon utsatt för?
- Är hon utsatt för våld och misshandel? Finns det i så fall synliga skador på flickan?
- Är hon utsatt för kränkningar och hot?
- Är hon utsatt för någon form av bevakning på skolan, till exempel från en bror?
- Talar hon om att förlova sig eller gifta sig, trots att hon är ung och inte är klar med skolan? Är partnern någon som hon rimligen inte kan känna särskilt väl?
- Vad ska hon göra på sommarlovet? Finns det planer på att åka till hemlandet? Kanske blir en "semesterresa" till hemlandet istället en överenskommelse om förlovning och arrangerat giftermål.
- Är hon kraftigt begränsad när det gäller kläder, rörelsefrihet och fritid?
- Har hon stort ansvar för hemmet?
- Får hon delta i all undervisning, inklusive idrott och sex & samlevnad?
- Får hon vara med på skolresor och lägerskolor?
- Måste hon ljuga om flickvän/pojkvän, vilka hon umgås med, fritidsvanor och dylikt?
- Uppvisar hon psykosomatiska symtom (till exempel huvudvärk eller magont)?
- Talar hon om problem hemma eller sin ofrihet i termer av "vår kultur kräver"?
- Vad är det som kommer att hända om hon bryter mot dessa krav?

Att tänka på vid en utredning

Det finns viktiga saker att tänka på om det är fråga om hedersrelaterad problematik, bland annat när det gäller riskbedömningen. När en utredning öppnas finns möjlighet att genom ytterligare bearbetning - bekräfta eller förkasta dessa uppgifter - i kontakten med andra än anmälaren och flickan/pojken. Undersök förekomsten av:

- Tidigare våld mot barnen.
- Tidigare anmälningar av familjen inom socialtjänsten.
- Våld mellan föräldrar.
- Starkt patriarkal familjestruktur.
- Bortgifta syskon i familjen/släkten.
- Personer i flickans eller pojkens släkt och omgivning som tidigare är dömda för våldsbrott.

- Redan inarbetade relationer hos någon vuxen, t.ex. på skolan, som är insatt i hennes/hans situation och som kan vara ett stöd för flickan/pojken under processen.

För att bättre kunna värdera risker och möjligheter i olika alternativ är det till hjälp att göra en analys och bedömning av flickans kontaktnät. Analysen är också en viktig hjälp för flickan att själv på ett realistiskt sätt bedöma konsekvenserna av olika alternativ.

Följande frågor kan vara en hjälp i bedömningen:

- Vem slår och hotar?
- Vem är det som styr och bestämmer om sanktioner i släkten? Finns denna person i Sverige?
- Vilka är de hotande personerna som förtrycker flickans rättigheter? Är någon av dessa tidigare straffad?
- Vilken nära släkt har hon i eller utanför Sverige?
- Har någon syster/bror eller annan nära släkting, till exempel en kusin, tidigare gifts bort mot sin vilja eller misshandlats eller dödat på grund av hedersbrott?
- Finns det kanske någon ung kvinna eller man i släkten som tidigare lyckats med att gå sin egen väg? Har hennes val i så fall accepterats av släkten? Var befinner hon sig geografiskt – i Sverige eller i utlandet?
- Vilka närstående är neutrala eller positiva till flickans krav på förändring och kan vara ett stöd i hennes frigörelse? Saknas helt stöd från familjen?
- Finns det några sociala kontakter och vuxna stödpersoner utanför familjen, till exempel inom skolan?
- Vilka kamrater kan hon lita på ställer upp?
- Har hon en flickvän/pojkvän? Är hon/han ett stöd eller en belastning i frigörelsen?
- Vilka andra vuxna i, eller utanför den egna etniska gruppen litar hon på, som kan bli ett framtida stöd?
- För att ytterligare bedöma riskerna kan man göra en släktpyramid tillsammans med flickan, för att få en tydligare bild över var i släkten de hotande personerna finns.

Socialtjänstens insatser för ungdom över 18 år

- Organisera och ordna skyddat boende. Behoven varierar beroende på till exempel ålder, utbildningsnivå, stödbehov och hotbild.
- En oberoende stödperson som den unga kvinnan/mannen kan vända sig till för att prata om sin situation.
- Identitetsskyddande åtgärder.
- Polishjälp vid behov.
- Ekonomiskt bistånd.
- Planering för en meningsfull fortsättning.

Att tänka på vid kontakt med föräldrarna om den unga kvinnan är över 18 år:

Hon bestämmer själv om och hur information till föräldrarna ska ske. Om hjälp behövs – ge information då föräldrarna kommer till socialförvaltningens kontor. Om den unga kvinnan inte vill ge någon information till föräldrarna – hänvisa till polisen.

10. TIPS VID MÖTET MED EN VÅLDSUTSATT PERSON

- Våga fråga** Misstänker du att hon lever i en relation där hon blir utsatt för psykiskt/fysiskt våld, fråga rakt på sak: ”Har du blivit slagen?” Undvik orden psykiskt/fysiskt våld. De flesta kvinnor upplever inte slag och knuffar som just våld. Om kvinnan verkar befinna sig i en kaotisk situation, men ändå har svårt att definiera vad hon behöver hjälp med – då kan det röra sig om att hon är utsatt för våld.
- Tipsa om hjälp** Framhåll möjligheterna till att få hjälp och lämna information om adresser och telefonnummer till kvinnojour.
- Lyssna** Ifrågasätt ingenting, ge kvinnan ordentligt med tid att berätta om det som hänt. Lyssna mycket uppmärksamt på vad hon säger. Poängtera att det är förbjudet enligt lag att slå och hota. Tala om för henne att det inte är hennes fel. Ingen har rätt att skada henne. Det är viktigt att fånga upp en kvinna som blivit utsatt för våld omgående.
- Tro på kvinnan** Det är viktigt att kvinnan känner att vi tror på henne. Tala om för henne att du förstår att det kan vara svårt att berätta allt på en gång. Erbjud fler samtal. Fråga henne hur du kan kontakta henne om hon inte kommer att höra av sig. Berätta att du då kommer att försöka ta reda på hur hon har det. Det är vanligt att det kommer fram mer i uppföljande samtal. Då kvinnan själv börjar se vad hon faktiskt har varit utsatt för som hon kan ha rationaliserat bort. Försök vinna kvinnans förtroende. Gör klart för henne att det hon berättar stannar hos den hon berättar för. Det kan vara farligt för kvinnan om mannen får vetskap om hennes kontakt med dig. Om du måste berätta för någon ska kvinnan först tillfrågas.
- Kritisera inte** Var försiktig med kommentarer som kan uppfattas som kritik av mannen, kvinnan eller deras relation. Det ökar de känslor av skuld och skam som kvinnan sannolikt redan har. Bindningen till mannen är också ofta mycket stark.
- Litet nätverk** Tänk på att kvinnan många gånger är isolerad som ett resultat av den relation hon levt i. Hon har många gånger ett litet nätverk eller inget alls. Fråga om det är något hon oroar sig för i den närmaste framtiden. Många gånger kommer dock inte hennes rädsla eller oro fram förrän hon är i skyddad miljö. Det är först då hon vågar släppa fram den.
- Att lämna mannen** Tala inte om för henne vad hon ska göra, när hon ska lämna mannen eller inte lämna honom. Skynda inte på henne innan hon är mogen att fatta ett eget beslut.

Nätverket	Vilken hjälp behöver kvinnan för att på sikt klara sin situation och häva sitt beroende av mannen? På vilket sätt kan nätverket hjälpa henne? Finns det släkt/vänner som kvinnan förlorat som hon skulle vilja återknyta kontakten med?
Samtal	Frideborg erbjuder samtalsgrupper och enskilda samtal för våldsutsatta kvinnor. Enskilda samtal erbjuds även på Kvinnojouren.
Ambivalens	Tänk på att kvinnan ofta är ambivalent. Det tar tid för henne att se sin situation, att våga lita på omgivningen, samt ta sig ur en relation där våld förekommer. Hon behöver få prata både om det som varit bra, eller är bra och det som är dåligt i relationen med mannen. Sätt kvinnan i centrum – inte mannen. Det är provokativt att fråga dessa kvinnor om deras egna känslor och be dem hävda sina egna behov - men viktigt. Kvinnorna har hittills haft en mycket smärtsam och konkret erfarenhet av att det inte är någon idé att de uttrycker sina egna behov.
Förändring	En känslomässig upplevelse måste till för att en förändring ska kunna ske. Att fråga kvinnan hur länge det dröjer innan hon blir utsatt för hot/våld igen får henne att fundera på vad hon gör med sitt liv. Fråga henne vad hon känner inför sina barns upplevelser av våldet och hur hon själv upplevt att det varit att bli slagen. Att föra in samtalet på barnen är avgörande. Många förtränger vad deras barn utsatts för, de vill inte se det. Många gånger säger de spontant att ”det är skönt att barnen inte vet hur det är”. Stöd dem i att prata med barnen om vad som hänt, det bekräftar barnens upplevelser. Deras inre bilder kommer på plats och blir därmed inte så farliga. Även mycket små barn har visat sig må bra av detta.

11. VERKSAMHETER I SAMVERKAN

Polis

Polismyndighetens ansvar är att förebygga och förhindra brott samt att utreda brott. Polisen ska också lämna skydd upplysningar och annan hjälp till utsatta. I rättegångsbalken framgår att när ett misshandelsbrott kommer till polisens kännedom, skall anmälan upptas och förundersökning inledas. Polisanmälan kan göras av kvinnan själv, men även av andra. Brott mot kvinnor är prioriterade brott som ska handläggas skyndsamt.

Åklagare

Våld mot kvinnor faller under allmänt åtal. Åklagaren är den som ansvarar för förundersökningen och beslutar om det finns skäl att anhålla mannen. Senast fyra dagar efter anhållandet ska häktningsframställan inges till Tingsrätten.

Frideborg

Frideborgs verksamhet i Norrköping vänder sig till kvinnor och barn som utsatts för våld, även barn som bevittnat våld samt till män som använder eller varit nära att använda våld i nära relationer. Söderköpings kommun har avtal med Frideborg, som innebär att Frideborgs verksamhet kan användas kostnadsfritt

Kvinnoverksamhet

Frideborg erbjuder samtalsstöd individuellt och i grupp och även stöd vid kontakter med andra myndigheter och organisationer.

Barn och ungdomsverksamhet

Barn från fyra års ålder kan erbjudas samtal, enskilt och/ eller i grupp.

Mansverksamhet

Frideborg erbjuder gruppverksamhet, där män ges möjlighet till reflektion och hjälp till förändring och ansvarstagande.

Kontakten med Frideborg är kostnadsfri, inga journaler förs och verksamheten lyder under sekretesslagen.

Kvinnojouren i Norrköping

Kvinnojouren erbjuder samtal för råd och stöd. Här finns anställd personal och jourkvinnor som har kunskap om hur våld i nära relationer fungerar och som ger stöd utifrån kvinnans egna beslut.

Kvinnojouren erbjuder även skyddat boende för en kortare tid tills situationen har ordnats. Kvinnojourens personal kan följa med som stöd när kvinnan vill göra en polisanmälan, eller om hon behöver stöd i kontakten med andra myndigheter.

Kvinnojouren har också barnverksamhet för barn boende på kvinnojourens skyddande boende.

Söderköpings kommun har avtal med Kvinnojouren som innebär att Kvinnojourens verksamhet kan användas kostnadsfritt.

Tjejjouren i Norrköping

Tjejjouren är en ideell förening och är religiöst och partipolitisk obunden. Tjejjouren erbjuder tjejer och unga kvinnor en mötesplats de arbetar för att deras livsvillkor och livssituation bör uppmärksammas i samhället. Tjejjouren i Norrköping har som syfte att stödja samt stärka tjejer och unga kvinnor.

Brottsofferjouren

Brottsoffersjourenas riksförbund (BOJ) är en ideell organisation som arbetar för bättre villkor för brottsoffer. Arbetet baseras på internationella konventioner avseende mänskliga rättigheter. BOJ kan erbjuda den som utsatts för brott:

- Tid att lyssna på vad personen varit med om.
- Information om hur en polisanmälan går till.
- Stöd vid eventuell rättegång.
- Information om hur det går till i rättssalen.
- Hänvisa till myndighetskontakter.
- Hjälpa vid att ställa krav på skadestånd.

Söderköpings kommun har avtal med brottsofferjouren som innebär att deras verksamhet kan användas kostnadsfritt.

RFSL

HBT-jouren är rikstäckande, det finns ett lokalkontor i Norrköping. De erbjuder hjälp gällande allt från funderingar kring sexuell tillhörighet till samlevnadsproblem eller ensamhet.

BRIS

BRIS är en ideell organisation som hjälper barn som far illa. BRIS verkar som en länk mellan barn vuxna och samhälle. Kärnan i verksamheten är BRIS hjälptelefon, BRIS-majlen och BRIS-chatten dit barn och ungdomar upp till 18 år anonymt och kostnadsfritt kan vända sig när de behöver stöd från en vuxen.

Terrafem

Terrafem är en ideell organisations som arbetar för kvinnors och flickors rätt att leva utan mäns våld och dominans. Terrafem driver Sveriges enda rikstäckande jourtelefon för kvinnor med utländsk härkomst. För närvarande kan kvinnor få stöd på 43 språk. Terrafem driver även en juristjour och erbjuder jourboende, tjejhusboende och stödlägenheter. Terrafem anordnar varje år flera utbildningar för blivande jourkvinnor, genomför externa utbildningar och konferenser, samt driver opinion.

12. LAGTEXTER I HANDLINGSPLANEN

Vi har nämnt lagar som:

- SoL - Socialtjänstlagen,
- LVU - Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga
- Folkbokföringslagen
- Offentlighet och sekretesslag
- Skollagen
- Diskrimineringslagen

Alla lagtexter som hänvisas i denna handlingsplan går att finna på Internet.

- www.lagen.nu
- www.notisum.se
- www.riksdagen.se
- www.skollagen.se

13. HÄNVISNING TILL LITTERATUR

- Handbok: Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn. Socialstyrelsen, 2004. Artikelnr: 2004-101-1.
- Rapport: Att tänka på Rutiner för handläggning av ärenden som rör barnmisshandel och sexuella övergrepp i Östergötlands län. Länsstyrelsen i Östergötland. Från 1980 talet, reviderad 2003.
- Rapport: Om våld i hederns namn. Löpnr: 2008:5. Länsstyrelsen i Östergötland, 2008.
- Bok: Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola. Staffan Olsson. Studentlitteratur 2006.
- Regeringens skrivelse 2007/08:39 "Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer".
- Barnkonventionen artikel 19
- Utredningsinstitutet HANDU AB;s rapport "Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning" 2007.

14. TELEFONNUMMER, E-POST OCH INTERNETADRESSER

BRIS www.bris.se här når man BRISmejlén och BRIS-chatten
Barnens hjälptelefon 0200-230 230
Vuxentelefon – om barn 077-150 50 50

Brottsoffermyndigheten www.brottsoffermyndigheten.se

Brottsofferjouren, Norrköping 011-10 28 89 www.boj.se

Frideborg, Norrköping

Kvinnoverksamheten, 011-15 54 69 frideborg@norrkoping.se
Barn- och ungdomsverksamheten, 011-15 78 42 frideborg.barnochungdom@norrkoping.se
Mansverksamheten 011-15 23 53 frideborg.man@norrkoping.se
Mer information finns på www.norrkoping.se

HBT-jouren, Norrköping 020-54 49 00

Hedersförtryck. www.hedersfortryck.se

Kvinnofridslinjens Stödtelefon 020-50 50 50 www.kvinnofridslinjen.se
Texttelefon för den som har hörselskada el nedsatt talförmåga 020-21 22 23

Kvinnojouren, Norrköping kvinnojouren.norrkoping@roks.se
Måndag – Torsdag kl. 08.00-17.00, Fredag kl. 08.00-15.00 011-16 27 01

NCK Nationellt Centrum för Kvinnofrid www.nck.uu.se

Norrköpings tingsrätt 011-24 35 00 norrkopingtingsratt@dom.se
www.norropingtingsratt.domstol.se

Polisen 114 14 www.polisen.se

RFSL, Norrköping 011-23 81 50 28 info@norrkoping.rfsl.se www.rfsl.se/norrkoping

Rädda Barnen, www.raddabarnen.se www.flicka.nu sida om hedersförtryck

Rättsmedicinalverket, Linköping 013-36 42 50 www.rmv.se

Skatteverket, skydd av personuppgifter 08-764 81 60 www.skatteverket.se/folkbokforing

Socialförvaltningen i Söderköping 0121-181 00 www.soderkoping.se

Socialjouren (efter kontorstid) 011-15 22 83

Terrafem (nationell jourtelefon på 43 olika språk 08- 643 05 10 www.terrafem.org

Ungdomshälsan i Söderköping ungdomshalsan@soderkoping.se

Vrinnevisjukhuset 010-103 00 00

www.lio.se

Vårdcentralen, Söderköping 0121-348 79

www.lio.se

Åklagarmyndigheten, Norrköping 011-21 63 4029 registrator.aknorrkoping@aklagare.se
www.aklagare.se/sokaklagare/norrkoping

EGNA ANTECKNINGAR